TROLLHÄTTANS FOLKHÖGSKOLA

Trollhättans folkhögskola

Egnahemsskolan 100 år 2012

Ett jubileum värt att fira!

Thomas Bjurbäck och Benny Jonasson
2012-12-05

Innehållsförteckning

De två första decennierna 2
Bakgrund 2
Egnahemsområdet 3
Planering 3
Skolfrågan 4
Skolbyggnadskommittén 5
Skolan 6
Lärarnas löner 7
De följande åren 8
Birger Larsson 9
Klass 5, pojkar, 1935 – 1936 10
Källförteckning: 11
Från 30-talet och framåt 12
40-talet 13
Skolträdgården 13
Frukostrum 13
50-talet 14
Från 70-talet till idag 14

De två första decennierna

Författare: Thomas Bjurbäck, thomas@bjurback.se , mobil: 0703570872

Egnahemsskolan inbäddad i lummig grönska med Stureplatsen i förgrunden.

Bakgrund

Början av förra seklet kännetecknades, i Trollhättan, av utveckling och febril verksamhet på alla plan. Malgöns kraftstation, som var den första i sitt slag, anlades redan 1903 och det innebar bl.a. att elektrisk gatubelysning infördes året därefter. Efter att ha fått ta sig fram på gatorna enbart med hjälp av svag fotogenbelysning kan vi mycket väl föreställa oss vilken revolutionär förändring det måste ha varit för befolkningen att nu se samhället lysas upp av elektriska glödlampor. De flesta började också inse vilken fantastisk kraftkälla elektriciteten skulle kunna utgöra i framtiden. Knappt hade den första kraftstationen hunnit tas i bruk förrän en ny började prospekteras. Olidestationens första etapp var klar 1910 och det innebar att man plötsligt hade ett överskott av elektrisk kraft. Det byggdes kraftledningar till ett antal andra städer och det började bli intressant för flera elintensiva industrier att förlägga sin verksamhet till Trollhättan. Med det följde också att arbetskraftsbehovet ökade och man såg sig tvungna att rekrytera folk från när och fjärran. Byggandet av kraftstationen,

industrietableringarna, om- och nybyggnad av kanal och slussar samt det faktum att Trollhättan blev stad 1916 innebar att befolkningen mellan 1910 och 1920 ökade med nästan 100 %. Från 7920 till 14763 vilket naturligtvis också betydde att bostadsbehovet ökade i motsvarande grad. Det byggdes som aldrig förr i samhället och som illustration till bostadssituationen kan nämnas statistikuppgifter från tidningen Trollhättan 1908. Med en befolkning på 6746 invånare fanns det då 1452 lägenheter med totalt 2385 rum och 1134 kök. Alltså ca 3 personer per rum och inte ens ett kök per lägenhet.

Egnahemsområdet

I samband med att svenska staten hade förklarats som ägare av vattenkraften i Trollhättan köpte man 1905 företaget Nya Trollhätte Kanalbolag och ombildade det 1909 till Kungl. Vattenfallstyrelsen, senare Vattenfall. Byggandet av Olidestationen var nu i full gång och behovet av bostäder till de anställda var mycket stort. Man beslutade sig bl.a. för att erbjuda tomter på gårdarna Hjulkvarns och Stavereds gamla marker till arbetare som ville bygga sig ett eget hus. Ett andra egnahemsområde skapades alltså. Det första var Strömslund från mitten av 1800-talet vilket då t.o.m. var det första i Sverige. Trollhättan växte alltså över sina bräddar. Varken Strömslund, Stavered eller Hjulkvarn tillhörde ju vid denna tid Trollhättans kommun. Det först nämnda hörde till Vassända-Naglum och de två senare till Gärdhem. Det är först i samband med stadsblivandet 1916 som dessa områden formellt införlivas med Trollhättan.

Planering

En första plan för området Hjulkvarn godkändes i september 1906 och denna började förverkligas redan ett år därefter. Efter att en tävling utlysts 1907 för att planera Trollhättans framtida byggnation upprättades en ny plan för Egnahemsområdet 1909 och det växte nu fram med rekordfart. I denna nya plan ingick tomter avsedda för skolhus, offentliga byggnader, vägar, mindre öppna platser, parker och t.o.m. ett salutorg. Det senare var avsett att placeras mellan huvudvägen (Tunhemsvägen) och skolan och resultatet är den lilla park vi idag kallar Stureplatsen.

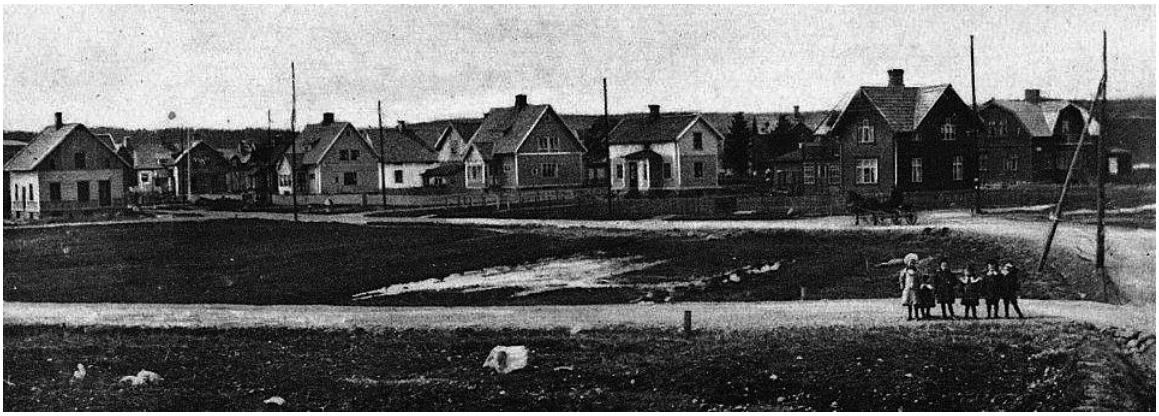

”Statens Egnahemskoloni” börjar ta form.

Skolfrågan

En växande befolkning innebar också att antalet barn ökade i samhället. Det, i sin tur, ledde till att behovet av skolor växte. Visserligen hade det byggts nya men den gamla (Prins Oscars skola) hade man varit tvungna att riva för att ge plats åt kraftverksbyggena. Nu fanns, i huvudsak tre större skolor, Norra skolan (Hebeskolan), Östra skolan (Odenskolan) och Södra skolan (Oscarsskolan) men alla låg långt från Egnahem och de var dessutom redan överfulla.

Redan 1908 hade skolinspektören påpekat att det behövde byggas en skola på egnahemsområdet men utan att det egentligen hände något. Tiden gick och många av barnen hade en både lång och besvärlig väg till sin skola. Den 19 februari 1910 beslutade sig några egnahemsbor för att skriva till Skolrådet och brevet utformades enligt följande:

> *Till Trollhättans skolråd,*
> *Trollhättan Egnahemsbyggare å statens egnahemsområde i Trollhättan får härmed hos Trollhättans skolråd vördsamt anhålla att skolrådet måtte gå i författning om uppförandet av en småskolebyggnad å dertill befintlig tomt å nämnda område.*
> *Som grund för denna vår begäran vilja vi framhålla att då byggnads-verksamheten under de senare åren tagit så stark fart å såväl egnahems som staveredskolonierna så att flera hundra familjer redan äro der bosatta så har behovet av ett skolhus särskilt för småskolans barn redan varit av behovet påkallat synnerligast vintertid då väglaget oftast är svårt och vägen lång.*
> *Enligt uppgifter hemtade från skolans föreståndare och pastorsexpeditionen finnes för närvarande å Egnahem och Stavered 176 barn som bevista Trollhättans skolor och 200 barn som äro under skolåldern. Härtill komma barn av samma åldersgrupp som tillhöra sådana i sagda områden boende arbetare vilka ej äro der kyrkoskrivna utan äro skrivna å Kanalverket.*
>
> *Undertecknat av: C.V. Sahlin, C.H. Magnusson och E. Westberg*

Sahlin hette Carl Vilhelm i förnamn och byggde sitt hus 1907 i kvarteret Maskinisten 13, Ekholmsgatan 3 och 1908 byggde Carl Herman Magnusson och Edvard Westberg sina hus i kvarteren Svarvaren 8, Tomas kullegatan 9 respektive i Vaktmästaren 4, Tomteliden 7.

Skolbyggnadskommittén

Redan den 25 februari togs brevet upp på Skolrådets möte och man beslutade tillsätta en kommitté för att, som det uttrycks, allsidigt utreda frågan. Nu gick arbetet snabbt och i juni året därpå var ett byggnadsförslag godkänt av myndigheterna och ett anbud var antaget.

1011

Byggnadsentreprenad.

Till entreprenad utbjudes härmed uppförandet af en skolhusbyggnad af sten, rymmande åtta lärosalar m. m., jämte uthus af trä å Statens Egnahemsområde i Trollhättan. Ritningar, arbetsbeskrifning och kontraktsförslag tillhandahålles hos byggnadskommitténs ordförande, skolföreståndaren O. Hellner mot erläggande af 10 kronor, som återfås vid handlingarnes återlämnande. Förseglade anbud (märke "anbud") skola vara inlämnade till kommittén senast den 15 nästa juni. Trollhättan den 18 maj 1911.

(1058) **Skolbyggnadskomitén.**

Entreprenören hade bara drygt en månad på sig för att lämna anbud på uppförandet av skolan.

I byggnadskommittén var skolföreståndare Oskar Hellner ordförande och övriga ledamöter var Oscar Bergström, E. Bengtsson, Arthur Nyström och Axel Strömberg. Dessa jobbade snabbt och engagerat och Egnahemsskolan kunde invigas i augusti 1912 av kyrkoherde August Stenström.

Man hade räknat med att byggkostnaden skulle sluta på 65.000,- men det var tydligen lite i överkant. I skolrådets revisionsberättelse för 1912 tog man upp 61.820,10 som värde vid årets slut. På den tiden kunde tydligen byggnationer bli billigare än beräknat. Som kuriosa kan nämnas att byggnadskommittén i protokoll den 7 september beslutade införskaffa en flagga och en ringklocka. Dessutom bestämde skolrådet den 2 december att man skulle teckna ett avtal med urmakare Svensson om skötsel av den nya skolans väggklocka och att ersättningen för detta skulle vara 15 kronor per år.

Skolan

Skolbyggnaden var nu alltså klar och det första läsåret kunde starta. Fem klasser i småskolan (motsv. lågstadiet) och två i folkskolan (motsv. mellanstadiet) flyttade in i lokalerna tillsammans med sina lärare; Ester Johansson, K. Zackrisson, Elin Hallgren, Oscaria Ljung, Rut Jörlander, Helfrid Carlsson och Hildur Johansson. Som framgår av schemat här nedan var alltså en sal tom och på mötet den 2 december beslutade Skolrådet att denna skulle få användas som gymnastiksal. I övrigt såg schemat för första läsåret ut så här:

Arbetsordning

för

Trollhättans Folkskolor.

Läsåret 1912 - 1913. **Egna-hems skolan.**

	Sal	1	2	3	4	5	6	7	8	Sal	
	Klass. Avd.	S II D	F I B (Gossar)		S I E	S II G	F I C (Flickor)	S II E	S I F	Klass. Avd.	
	Lärare	*Ester Johansson*	*K. Zackrisson*		*Elin Hallgren*	*Oscaria Ljung*	*Rut Jörlander*	*Helfrid Carlsson*	*Hildur Johansson*	Lärare	
Måndag	8—9		Lär. sl.							8—9	Måndag
	9—10	Kristend. Läsning			Kristend. Skrivn.	Kristend. Välskr.	Bibelläsn. Katek.	Kristend. Läsning		9—10	
	10—11	Räkning Välskrivn.	Bibelläsn. Katek.		Räkning Läsning	Räkning Läsning	Räkning	Räkning Välskr.	Kristend. Skrivn.	10—11	
	11—12	Läsning Gymnast.	Naturkunnighet			Åskådning Gymn.	Teckning	Läsning Åskådning	Läsning Räkning	11—12	
	12—1									12—1	
	1—2				Åskådning Läsning					1—2	
	2—3	Åskådning Räkning	Räkning		Skrivning Läsning	Räkning Välskr.	Läsning	Läsning	Åskådning Läsning	2—3	
	3—4	Läsning	Läsning		Lär. sl.	Läsning	Skrivning	Välskr. Gymn.	Läsning Skrivning	3—4	
	4—5		Skrivning							4—5	
Tisdag	8—9									8—9	Tisdag
	9—10	Kristend. Räkning	Biblisk historia			Kristend. Räkning	Biblisk historia	Kristend. Räkning		9—10	
	10—11	Läsning Välskr.	Geografi		Kristend. Läsning	Välskr. Läsning	Geografi	Läsning Välskr.	Kristend. Räkning	10 -11	
	11—12	Åskådning Läsning	Välskrivn. Gymn.		Räkning Sång	Skrivning	Sång Gymnastik	Sång Läsning	Läsning Skrivning	11—12	
	12—1									12—1	
	1—2									1—2	
	2—3	Skrivning	Räkning		Läsning Räkning	Stavning Läsning	Räkning	Räkning Läsning	Läsning Sång	2—3	
	3—4	Läsning Sång	Teckning		Skrivning Gymn.	Räkning Sång	Läsning	Skrivning	Skrivning Gymn.	3—4	
	4—5									4—5	
Onsdag	8—9									8—9	Onsdag
	9—10	Kristend. Välskr.	Katekes			Kristend. Läsning	Katekes	Kristend. Välskr.		9—10	
	10—11	Räkning Läsning	Räkning		Kristend. Räkning	Åskådning Välskr.	Naturkunnighet	Räkning Läsning	Kristend. Läsning	10—11	
	11—12	Åskådning Läsning	Läsning		Läsning Skrivning	Räkning Läsning	Läsning	Läsning Åskådning	Räkning Läsning	11—12	
	12—1		Välskrivn. Sång				Välskrivning			12—1	
	1—2									1—2	
	2—3	Läsning	Lär. sl.		Åskådning Räkning	Läsning Välskr.		Läsning Välskr.	Åskådning Teckn.	2—3	
	3—4	Räkning Stavning			Skrivning Läsning	Räkning Läsning		Räkning Stavn.	Räkning Skrivn.	3—4	
	4—5									4—5	
Torsdag	8—9		Lär. sl.		Lär. sl.					8—9	Torsdag
	9—10	Kristend. Räkning				Kristend. Välskr.	Biblisk historia	Kristend. Läsning		9—10	
	10—11	Läsning Välskrivn.	Bibelläsn. Katek.		Kristend. Läsning	Räkning Åskådning	Räkning	Räkning Välskr.	Kristend. Skrivn.	10—11	
	11—12	Läsning Räkning	Teckning		Räkning Skrivn.	Stavning Läsning	Skrivning	Stavning Gymn.	Läsning Räkning	11—12	
	12—1									12—1	
	1—2									1—2	
	2—3	Skrivning	Räkning		Åskådning Teckning	Skrivning	Läsning	Skrivning	Skrivning Räkn.	2—3	
	3—4	Räkning Gymn.	Läsning		Läsning Skrivn.	Läsning Gymn.	Välskrivning Sång	Räkning Läsning	Åskådning Läsning	3—4	
	4—5		Skrivning							4—5	
Fredag	8—9									8—9	Fredag
	9—10	Kristend. Räkning	Biblisk historia			Kristend. Läsning	Bibelläsn. Katek.	Kristend. Räkning		9—10	
	10—11	Teckning	Naturkunnighet		Kristend. Läsning	Räkning Åskådning	Geografi	Teckning	Kristend. Räkning	10—11	
	11—12	Läsning Välskr.	Läsning		Räkning Gymn.	Teckning	Läsning	Läsning Räkning	Skrivning Gymn.	11—12	
	12—1									12—1	
	1—2									1—2	
	2—3	Åskådning Stavning	Räkning		Skrivning Räkning	Läsning Räkning	Räkning	Åskådning Välskr.	Läsning Räkning	2—3	
	3—4	Räkning Läsning	Välskrivn. Gymn.		Läsning Skrivning	Läsning Sång	Välskrivn. Gymn.	Läsning	Skrivning Läsning	3—4	
	4—5									4—5	
Lördag	8—9									8—9	Lördag
	9—10	Kristend. Välskr.	Geografi		Kristend. Skrivn.	Kristend. Välskr.	Naturkunnighet	Kristend. Läsning	Kristend. Läsning	9—10	
	10—11	Räkning Läsning	Läsning		Läsning Åskådning	Räkning	Räkning	Räkning Läsning	Skrivning Räkning	10—11	
	11—12	Sång Läsning	Skrivning			Läsning	Skrivning	Sång Åskådning		11—12	
	12—1		Välskrivn. Sång		Läsning Sång		Läsning l. Teckn.		Läsning Åskådning	12—1	
	1—2				Räkning Läsning				Läsning Sång	1—2	
	2—3		Lär. sl.							2—3	
	3—4									3—4	
	4—5									4—5	

Förklaringar:

F = folkskolan. S = småskolan. I, II etc. = klass. Lär. sl. = läraren slöjd i avdelning från annan klass.

Godkänd:
SKOLRÅDET.

Lärarnas löner

Då som nu var lärarnas löner föremål för diskussioner och det skulle kunna vara intressant att titta närmare på vad de faktiskt tjänade. I skolan fanns både manlig och kvinnlig folkskollärare samt kvinnliga småskollärare och löneskillnaden mellan dessa kategorier kan med dagens synsätt tyckas oförståelig.

Den ende manlige läraren under Egnahemsskolans första år var Karl Zackrisson, vars förnamn egentligen var Karl-Erik, och hans årslön var:

Grundlön	Ved	Hyresersättning	Extra	Totalt
1200,-	150,-	300,-	150,- (Slöjd)	1800,-

Det har tyvärr inte gått att få fram uppgifter om Rut Jörlanders lön men väl andra kvinnliga folkskollärares i kommunen. De fick vid den här tiden:

Grundlön	Ved	Hyresersättning	Extra	Totalt
1050,-	100,-	180,-		1330,-

Tittar vi så på en genomsnittlig småskollärares lön så såg den ut så här:

Grundlön	Ved	Hyresersättning	Extra	Totalt
525,-	100,-	150,-	100,- (Tillägg)	875,-

Om vi börjar titta på de två folkskollärarnas löner så kan vi konstatera att Karl-Erik tjänade 320,- mer än Rut, exklusive det tillägg han fick för att han undervisade i slöjd. Båda var unga och relativt nyutexaminerade så vi kan därför konstatera att enda skälet till hans 24 % högre lön var att han var man. Med dagens perspektiv så var det naturligtvis mycket orättvist. Men vi måste vara medvetna om att vi beskriver en helt annan tid, med helt andra lagar, bestämmelser och traditioner än dagens. Det kan mycket väl illustreras med hjälp av våra två folkskollärare, Rut Jörlander och Karl-Erik Zackrisson.

Dessa två ungdomar träffades nämligen 1912 på Egnahemsskolan och fattade tycke för varandra. Redan året efter förlovar de sig.

Karl Erik Mikael Zackrisson var född 29 september 1886. Han kom till adressen Oden 2 i Trollhättan från födelseorten Sala den 25 oktober 1910.

Rut var född 1888 i Lidköping. Hon flyttade till adressen Trollet 2 i Trollhättan den 19 december 1912 och kom då närmast från Skara.

Efter att ha varit förlovade i sju år gifter de sig 1920 och då får Rut sluta som folkskollärare. Det var nämligen ytterst ovanligt att en kvinnlig lärare fick vara kvar i sin tjänst när hon gift sig. Först 1939 lagstadgades att det var förbjudet att avskeda en kvinnlig anställd bara för att hon gifte sig.

Ett giftemål innebar alltså att mannen förväntades försörja sin maka och då gällde det naturligtvis att han hade inkomster som räckte. Den gifta kvinnan fick, enligt traditionen, inte arbeta utanför hemmet och kunde inte på samma sätt bidra till familjens försörjning.

Vidare kan vi konstatera att en småskollärares lön inte var mer än cirka två tredjedelar av den kvinnliga folkskollärarens. Det tycker jag var riktigt orättvist, för det är ju inte lättare att undervisa små än stora barn. Anledningen till att det var så har jag dock inte lyckats finna.

Som jämförelse kan nämnas att en genomsnittlig industriarbetare på NOHAB i Trollhättan år 1912 tjänade cirka 1200,- per år.

De följande åren

Oscaria Ljung startade år 1912 med en klass 2 och året efter placerade man sig på skolans trappa för att bli förevigade på detta fina fotografi.

Sittande främre raden fr.v. Dagny Andersson, okänd, Ella Augustsson, Klara Bengtsson, okänd, Elsa Andersson, Gunhild Rosell, Ellen Ek, Emy Bengtsson, okänd, Anna Olsson.
Sittande bakre raden fr.v. Göran Gadd, okänd, Ella Wiklund, Elsa Rost, Greta Andersson, Rolf, Werner Eriksson.
Stående fr.v. Ture Johansson, Valter Torstensson, Gösta Bourdin, Knut Andersson, okänd, Torsten Nordenberg, Arthur Andersson, Bertil Johansson.

Birger Larsson

Bilden av Egnahemsskolans första år vore inte komplett om jag inte också skrev lite om denne legendariske pedagog som satt så djupa spår och gett så många positiva minnen till före detta elever. Vilken gammal egnahemsskoleelev man än talar med så får de något lyriskt i blicken när man nämner hans namn.

Birger Larsson var född 1898 och tog sin folkskollärarexamen 1920 i Göteborg. Samma år blev han anställd i Trollhättan som extra ordinarie folkskollärare och övergick till att bli ordinarie 1923.

"Vilken tur man hade som fick Birger Larsson som lärare när jag började tredje klass 1933." säger min pappa, Åke Bjurbäck, när vi börjar prata om magister Larsson. "Vi tyckte redan då, som nioåringar att alla andra lärare var sämre än vår. Han var ju idrottsintresserad och det var verkligen inte vanligt på den tiden. Som exempel kan jag nämna att 1936 när det var olympiad i Berlin, då fick vi höra på radio när Jesse Owens sprang 100 m på runt 10 sekunder. Och när Kiruna-Larsson vann under vinterolympiaden då hade Birger också en radio med sig. Då poängterade han att hela klassen måste vara helt tysta och så låste han dörren. Annars fanns det ju risk att de andra lärarna skulle höra och det skulle försvåra för honom."

"Han hittade på så många aktiviteter som vi tyckte var roliga och som också fick oss att lära oss saker utan att vi tänkte på det”, säger min pappa. "Som exempel kan jag nämna att han delade upp oss i fotbollslag och så anordnade han en turnering. Då gällde det för oss att skapa en serietabell, räkna poäng och målskillnad m.m. På det sättet fick vi ju en del kunskaper i matematik utan att vi tänkte på det. Och det viktigaste var ju att vi tyckte det var jätteroligt. Men Birger Larsson var en tuff domare. Om det var någon som svor t.ex. så fick han direkt gå av planen. Idag skulle man säga att han var en mästare på att använda uteaktiviteter i sin undervisning. Om vi spelade brännboll så kom det alltid upp något som anknöt på svartatavlan när vi kom tillbaka till salen."

"Han var inte speciellt sträng, men han var rättvis och försökte alltid hellre fria än fälla", fortsätter Åke, "förr i tiden kunde ju lärarna "sätta kvar" elever om de inte kunde det de skulle. Birger Larsson satte aldrig kvar någon. Vi hade två klasskamrater som var väldigt svaga men de fick hela tiden fortsätta till nästa klass. En tio till tjugo år efter vi slutat skolan hade vi en återträff och då frågade någon varför han inte lät dem sitta kvar. Han svarade bara, titta på dem hur de har det idag. Med det menade han att det gått bra för dem också. Han tycktes se speciella kvalitéer i alla elever. Och sådant kände vi!"

Jag har pratat med en hel del som haft Birger Larsson i skolan, bland annat Lennart Edén, som nu arbetar med en bok om Egnahemsområdet, och Bosse Eriksson, som för några år sedan skrev en bok om arbetarkvarteret Sandhem, och de är alla samstämmiga. Magister Larsson var fantastisk! Alfon Hagström, klasskamrat med Åke Bjurbäck, brukar säga att han gick på "Egnahems Högre Tekniska" och det säger väl allt om hans tid med Birger Larsson som lärare.

Klass 5, pojkar, 1935 – 1936

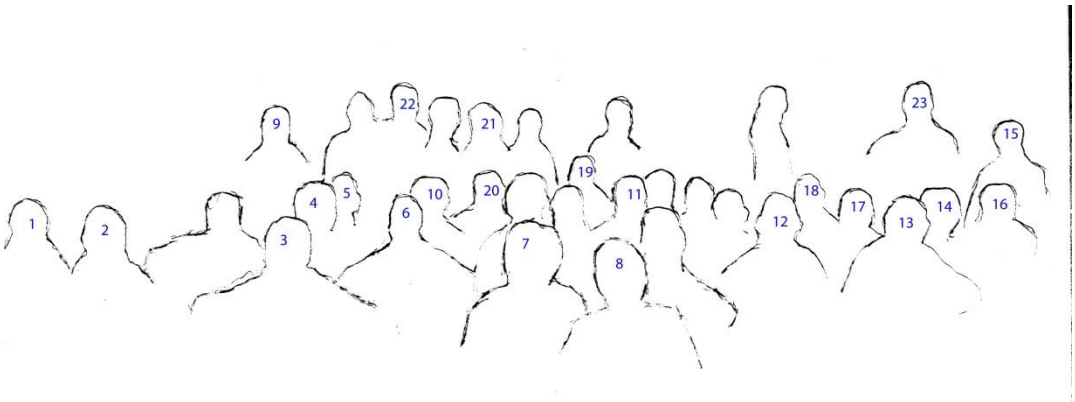

1: Harry Persson, 2: Rune Berntsson, 3: Åke Bjurbäck, 4: Tore Hjelte, 5: Rolf Eriksson, 6: Olle Aronsson, 7: Ingmar Eriksson, 8: Tage Bengtsson, 9: Stig Klement, 10: Lennart Björklund, 11: Karl-Gustav Karlsson, 12: Henry Karlsson, 13: Stig Ahlrot, 14: Rune Augustsson, 15: Börje Börjesson, 16: Rune Wallman, 17: Jonny Fihn, 18: Kurt Andersson (Ada), 19: Arne Eriksson (Kedda), 20: Alfon Hagström, 21: Arne Johansson, 22: Uno Eriksson, 23: Birger Larsson

Källförteckning:

- ”Olidans Kraftverk, En studie om tillkomsten av Sveriges första stora vattenkraftverk, dess arkitektur och betydelse för Trollhättan”, C-uppsats av Josefine Andersson 2011 http://www.trollhattegillet.se/bibliotek/Documents/Andersson%20Josefine%20C-uppsats%20Olidan%20.pdf
- ”Trollhättans skolor genom tiderna”, Werner Johnsson, Trollhättans Tryckeri AB, Trollhättan 1942
- ”Historia och Historier om Stranna, Trollhätte-Gillets skriftserie nr 7” 1999-2001, ISSN 0280-0802
- ”Sågarbyn blir Sveriges kraftstad”, Oskar Hörmander och Bengt Lindström, 1985
- Diverse protokoll från Skolrådet och Byggnadskommittén i Trollhättan under åren 1910-1912.
- Nohab 100 år, sid 187-188, Västgötarummet på Trollhättans bibliotek
- Intervju med Åke Bjurbäck den 6 november 2012

Från 30-talet och framåt

Författare: Benny Jonasson, benny@thn.fhsk.se , mobil: 0703461220

Den största och mest radikala ändringen för Egnahemskolan och för övriga skolor under början av 1930-talet blev inrättandet av en central styrelse med ansvar för all undervisning och skolbyggnader i staden – folkskolestyrelsen. När man läser tidiga protokoll från folkskolestyrelsens sammanträden slås man av att man verkligen ansvarade för undervisning och skolbyggnader. Allt från beviljande av tjänsteledigheter till inköp av böcker, det som inte har ändrats nämnvärt fram tills idag är kampen för en ekonomi i balans. I budgeten för år 1933 kan man läsa under inkomster, några för nutiden mer originella inkomst och utgiftsposter, exempelvis ett årligt anslag från Trollhättans kanal och vattenverk på 560 kr och hyra från bostäder i skolorna 5550 kr. Under utgifter hittar man kostnaderna för elektisk energi 2000kr och renhållningen av skolgårdar och uthus 700 kr.

Under det följande decenniet händer inte så mycket med själva skolbyggnaden, det som händer utöver det vanliga är att man i budget förslaget för 1936 föreslår att

> *Flaggstångstativet upplyftes och stången målas 125 kr, fönstren målas utvändigt 300 kr samt att värmeledning inmonteras i rummet hos städerskan 75 kr.*

Under 1940-talet börjar däremot saker att hända i och omkring skolan. I budgeten för 1942 avsätter man medel för följande;

> *Egnahemskolan behöver målas invändigt. Likaledes bör de elektriska ledningarna utbytas mot nya. Ny armatur behövs också ty lamporna i de många pendlarna ge ej ett ljus som är lämpligt för dem som skola läsa och skriva etc. I 4 av de 8 salarna äro fönstren så placerade, att mycket litet sol kommer in. Vad detta betyder för barnens hälsotillstånd, ligger i öppen dag. Nämnden föreslår därför att i samband med renoveringen nya fönster åt solsidan upptagas. Förslaget framställes i samråd med vederbörande lärare.*

Lite längre ner i protokollet kan man läsa om ett förslag för införande av vattenklosetter eller som det står i protokollet *vattenlosetter* men då detta var ett så omfattande förslag tog man inte med detta i budgeten utan beslöt att begära medel för detta utanför budget som ett särskilt ärende. Frågan som inte kommer att få något svar var om stadens styrande hade tagit lärdom av trettiotalets Janne Josefsson, *Ludvig "Lubbe" Anselm Nordström, författare och journalist, mest känd för radioreportaget "Med Ludvig Nordström på husesyn" 1938, det som samma år kom ut i bokform: Lort-Sverige.* Vattenklosetterna kom på plats flera år efter det att man beslutade om dessa, då främst på grund av problem med avloppsystemet i och omkring egnahemsområdet, men från1948 kunde elever och personal utföra sina behov i en mer behaglig miljö.

40-talet

Skolträdgården

Protokoll och anteckningar under de första åren av 1940-talet präglas av naturliga skäl mycket av det rådande världsläget. Världen utanför stod i brand och även om Sverige stod utanför kriget så var Trollhättan med sina kraftverk och försvarsindustrier ett potentiellt mål för ett eventuellt angrepp från främmande makt. Skolan var dock aldrig direkt indragen i beredskapsorganisationen som förläggning eller liknande. Något som däremot låg i tiden var kunskapen om självhushållning.

Under 1943 behandlades t.ex. ett förslag från stadsträdgårdsmästare Artur Hermansson om att anordna en skoltrådgård. Detta låg helt i tidens anda där man från många håll i samhället ville förklara vikten om och kring möjligheten till självhushåll. Kostnaden för trädgården var beräknade till 4500 kr.

> *Ekonominämnden hade emellertid föreslagit, att trädgården skulle utföras så att den komma att omfatta hela det område, som på stadsträdgårdsmästarens karta vore markerat som ett kvarter och beräknade kostnaderna för denna utökning till 500 kr.*

*E*fter det att stadsfullmäktige sagt sitt blev det dock bara en tumme kvar dvs. man avsatte 1000 kr till en skolplantering.

Frukostrum

En annan viktig fråga som också behandlades var eleverna skulle äta sin medhavda mat. Flertalet av stadens skolor saknade nämligen så kallade frukostrum.

På folkskolestyrelsens möte i oktober 1943 redovisades svaren, på det som tidigare uppdragits till ekonominämnden, om var och hur man kunde lösa problemen kring avsaknaden av frukostrum. Svaret för Egnahemskolans och Östraskolans del blev att man inte fann något utrymme som kunde lämpa sig till frukostrum utan:

> *”Lärjungarna i dessa skolor få använda korridorerna (ev. klassrummen) under frukostrasterna.”*

Det framkom emellertid att man ändå, tillsammans med byggnadskontoret, skulle utreda om man, med hjälp av en utbyggnad, kunde ordna ett frukostrum på Egnahemskolan. Något sådant rum blev dock aldrig byggt. I stället löste man frågan genom att hyra in sig i provisoriska barnbespisningslokaler i kvarteret Näktergalen.

När då freden slutligen kom i augusti 1945 började en ny tid för Trollhättan men också för Egnahemskolan. Under åren 1941-50 föddes det i Trollhättan 4310 barn. Befolkningen ökade totalt från 17507 innevånarer 1940 till 24142 invånare 1950. Staden stod nu inför en stor utmaning. Hur ska vi lösa skolfrågan?

Under ett antal år med början kring mitten av 1940-talet hade frågan om hur man skulle få plats med alla kunskapstörstande barn i stadens skolor. Egnahemskolan var ju som sagt byggd 1912 och hade inte kapacitet att ta emot fler elever. Det saknades salar för

slöjd och gymnastik och utrymme för en modern och funktionell skolmatsal. Så 1946 började planerna på hur en utbyggnad skulle kunna bli möjlig, ta form.

1948 beslutades om ett förslag till utbyggnad av två fristående byggnader, en för gymnastik och en för slöjd och barnbespisning till en kostnad av 372 600 kr. Efter flera turer kring främst tomtfrågan, genomförs en ny kostnadsberäkning 1952, där totalkostnaden för byggnaderna skulle uppgå till 405 650 kr en summa som i dag skulle motsvara 5 718 918,40 kr enlig SCB prisomvandlare.

Som förklaring till den ökade kostnaden pekade man på, dels ökat kostnadsläge samt skärpta bestämmelser angående anordnande av skyddsrum. Det kalla kriget blev mer och mer påtagligt. Vidare räknades kostnaden för inventarier upp till 43 258 kr, kostnader som ökade främst då köksmaskiner hade tillkommit. Den slutgiltiga summan för köksmaskiner se nedan;

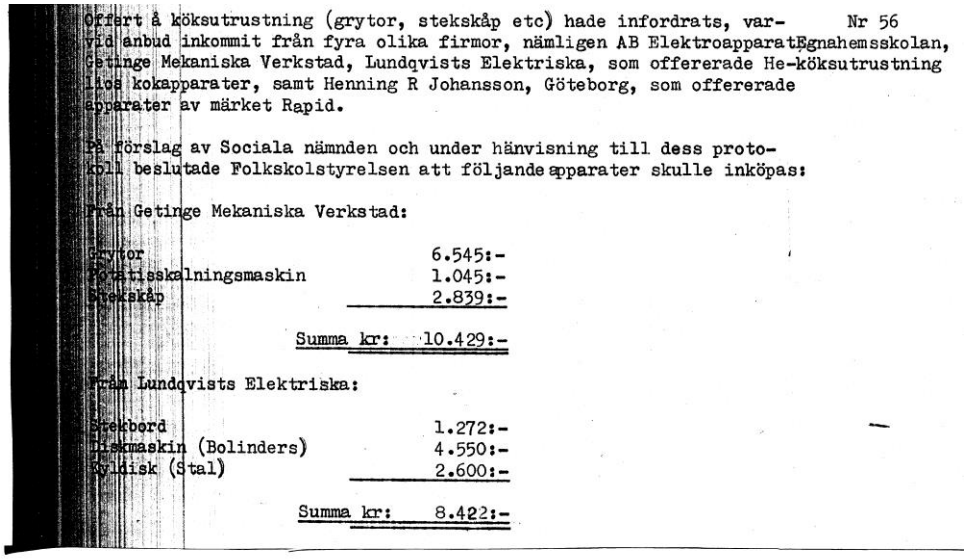

Offert å köksutrustning (grytor, stekskåp etc) hade infordrats, var- Nr 56
vid anbud inkommit från fyra olika firmor, nämligen AB Elektroapparat Egnahemsskolan,
Getinge Mekaniska Verkstad, Lundqvists Elektriska, som offererade He-köksutrustning
lics kokapparater, samt Henning R Johansson, Göteborg, som offererade
apparater av märket Rapid.

På förslag av Sociala nämnden och under hänvisning till dess proto-
koll beslutade Folkskolstyrelsen att följande apparater skulle inköpas:

Från Getinge Mekaniska Verkstad:

Grytor	6.545:-
Potatisskalningsmaskin	1.045:-
Stekskåp	2.839:-
Summa kr:	10.429:-

Från Lundqvists Elektriska:

Stekbord	1.272:-
Diskmaskin (Bolinders)	4.550:-
Kyldisk (Stal)	2.600:-
Summa kr:	8.422:-

50-talet

År 1955 är fastigheten väster om huvudbyggnaden klar. Den innehåller bespisning och två slöjdsalar. Två år efteråt är också gymnastiksalen färdig att tas i bruk.

I folkskolestyrelsens protokoll kan man läsa;

> *” På förslag av ekonominämnden beslutade folkskolestyrelsen att då nybyggnaden av Egnahemskolan vore färdig, en enkel invigningshögtid anordnas, till vilken skulle inbjudas representanter för Staden, skolstyrelsens ledamöter samt lärarna vid Egnahemsskolan”*

Från 70-talet till idag

Om 1940-50 talen var uppgångs tider i Trollhättan blev 1970-talet nedgångstid, befolkningen gick från 50 225 personer år 1975 till 49 173 år 1985. Samtidigt som flera nya bostadsområden hade byggds upp med egna skolor. Tankar och idéer började ta form där man från stadens styrande kände att två skolor i centrala delarna av staden var

en för mycket. Dels på grund av ett minskande elevunderlag men framförallt kostnaden för två skolor, skolförvaltningen fick i uppgift att utreda hur man skulle tackla frågan.

I februari 1978 kunde man läsa i Trollhättans tidning:

> *”Snart måste en skola i Trollhättan slå igen” och där dåvarande skolstyrelsens ordförande Ingvar Johnsson uttalar sig” –Jag blir förvånad om inte utredningen får det resultatet”.*

Sommaren 1983 skedde så den sista skolavslutningen i Egnahemskolan. Politikerna hade bestämt, trots protester, att skolan skulle stängas. Men några år efter stängningen öppnades skolan på nytt sina dörrar, nu var det inte för låg och mellanstadieelever utan för vårdskoleelever. Skolan tjänade som vårdgymnasium fram till 90-talets början. 1992 var det så dags för Trollhättans folkhögskola att förlägga sin verksamhet till Egnahemsskolan. Något som har fortsatt fram till i dag.

Med andra ord från Folkskola till Folkhögskola!